

Ostalgie, heimwee naar het vroegere Oost-Duitsland, is tegenwoordig een internationaal fenomeen. Het DDR Museum in Berlijn trok sinds de opening in 2006 zo'n anderhalf miljoen bezoekers. In Monnickendam gaat het er bescheidener aan toe. Maar het daar gevestigde particuliere museum van Friso de Zeeuw is zeker een autoritair waard.

Door Martin Groenewold

▲ DDR-paspoort.

► Friso de Zeeuw in zijn museum: "Het was niet alléén ellende in de DDR."

Foto's: DvhN/Corné Sparidaens

Bordkartonnen werkelijkheid

Friso de Zeeuw heeft géén Trabant. Het ultieme DDR-symbool is hem vaak aangeboden, maar het ontbreekt de Bouwfonds-directeur en praktijkhoogleraar gebiedsontwikkeling aan tijd om zo'n pruttelend tweetakt-wagentje rijdend te houden. Dus volstaat een handvol schaalmodellen, tussen vitrines vol uniformen, medailles, stembiljetten, bruinig toilet papier (nog in de verpakking!), partijboekjes en talrijke consumentenartikelen in zijn DDR Museum in het Noord-Hollandse Monnickendam.

De kleine tentoonstellingsruimte vertelt over het dagelijks leven, over werken en politiek in de Duitse Democratische Republiek. Dik veertig jaar geschiedenis (1949-1990) op slechts 21 vierkante meter – een kwestie van streng selecteren. "We zouden gemakkelijk tien van deze ruimten kunnen vullen", zegt De Zeeuw. "De hele zolder staat vol spullen. Vandaar dat we zo nu en dan een deel van de expositie wisselen."

De bordkartonnen werkelijkheid, de geur van bruinkool en tweetakt uitlaatgassen, het ouderwetse straatbeeld: één bezoekje aan Oost-Berlijn was voldoende voor een levenslange fascinatie. Het was 1985, de Berlijnse Muur stond nog recht overeind. "Ik was geïnteresseerd in geschiedenis en stedenbouw, groeide op in de Koude Oorlog, en nu zag ik dat allemaal zomaar. Oost-Duits-

▼ Het DDR Museum heeft een vitrine vol Oost-Duitse fotocamera's.

land was dichtbij qua afstand en taal, maar bleek in praktijk veraf en vreemd."

Berlijn liet hem niet meer los. De Zeeuw, destijds beleidsmedewerker van de gemeente Amsterdam, keerde er geregeld terug met zijn vrouw Thea. Vooral om het alledaagse leven in de 'Hauptstadt der DDR' op te snuiven. "Het viel mij op dat de meeste mensen er redelijk normaal leefden, ondanks de absurditeit van het regime, de invloed van de Stasi (geheime dienst, red.) en de wens van de regering om het leven tot in detail te beheersen. De meeste DDR-burgers hebben zich nooit met hart en ziel overgegeven aan het communisme, ze deden vaak alsof."

Het museum, gevestigd in de verbouwde garage van De Zeeuws vrijstaande villa, opende tien jaar geleden voor het eerst de deuren. Pas in de zomer van 2006 diende zich 'concurrentie' aan. Wat heet: op de hoek van Unter den Linden en de Karl-Liebknecht-Straße, recht tegenover de Berliner Dom aan de oever van de Spree, verrees de Duitse variant. Dit DDR Museum trok sindsdien anderhalf miljoen bezoekers. En hoewel elke vergelijking mank gaat, is er in elk geval één overeenkomst: beide musea ademen een onverholven liefde voor een verdwenen land.

"Voor de duidelijkheid: het politieke systeem was verwerpelijk", stelt De Zeeuw. "Ik streef geen postume rehabilitatie van communistisch Duitsland na, verwerp dus ook de stelling dat ostalgie met terugwerkende kracht het regime onschuldig verklaart. Maar het was beslist niet alléén

ellende in de DDR. Er werd er ook geleefd en gelachen, er woonden echte mensen. Die alledaagse kant ben ik steeds interessanter gaan vinden."

Vooruit, nog een overeenkomst tussen de musea: een groot deel van de collectie is aantrekkelijk. In Berlijn kun je achter het stuur van een Trabantje plaatsnemen, of op de achterbank van een verlengde regerings-Volvo, even uitblazen in een woonkamer (oranjebruin behangetje aan de wand, boeken van partijleider Erich Honecker in de kast), kledingstukken uit de kast halen of die zelfs aantrekken. In Monnickendam ligt een stapel 'dubbele' boeken in de verkoop en draait De Zeeuw Oost-Duitse vinylplaten op een pas verworven koffergrammofoon van DDR-makelij. Overlappende thema's zijn architectuur, onderwijs, jeugd, mode en – bijzonder aansprekend – design. "Ik heb alleen al een verhuisdoos vol Praktika-fotocamera's."

De Zeeuw legde de basis voor zijn verzameling al vóór de val van de Muur, op 9 november 1989. Maar de grootste klapper maakte hij vanzelfsprekend vlak daarna. "Het was een soort luilekkerland. Voor niet al te veel geld kon je van alles kopen: petten, vlaggen, al het officiële spul." Een foto uit die tijd toont hem als 'Mauerspecht', met een bijl. inhakend op de Berlijnse Muur. Een met graffiti bespoten brok beton ligt als souvenir in dezelfde vitrine. Even verderop is voormalig DDR-leider Walter Ulbricht te zien, weggedoken in een boek. Een opmerkelijk portret, vindt De Zeeuw, want de initiator van de Muur was 'zo ongeletterd als wat'.

Thea de Zeeuw-Grijsen deelt de interesses van haar man, al kreeg de verzamelwoede haar nooit echt te pakken. Haar belangrijkste bijdrage aan de collectie is de aankoop van serviesgoed uit het Palast der Republik, het in 1976 geopende onderkomen van de Volkskammer (het Oost-Duitse parlement) en tevens het belangrijkste cultuurcentrum van het land. "Voor DDR-begrippen was het gebouw zeer toegankelijk", zegt De Zeeuw. "De sloop, in 2008, heeft heftige emoties losgemaakt." Het gebouw met de goudkleurige spiegelramen heette in de volksmond *Erchs Lampenladen*, vanwege de overdadige verlichting. Een deel van de plafonniers hangt nu – tweehonderd meter verderop – in het Berlijnse DDR Museum. "Palazzo Prozzo, *Ballast der Republik*, de bijnamen waren talrijk. Maar het was milde spot, want de meeste Oost-Duitsers kwamen maar wat graag in het Palast. Zij hebben de sloop ervaren als een persoonlijke aanval. Want de impliciete boodschap was helder: hun leven was inferieur aan dat van de West-Duitsers."

▲ Portretten van Erich Honecker (centraal op de foto) en andere partijbonzen.

▲ Nudisme was populair in de DDR.

▲ Serviesgoed uit het Palast der Republik.

GRONDWET VAN DE DDR

Alle macht dient het welzijn van het volk. Zij waarborgt zijn vreedzame leven, beschermt de socialistische maatschappij en garandeert de stelselmatige stijging van de levensstandaard.

GRONDWET VAN DE DDR

De Duitse Democratische Republiek is een socialistische staat van arbeiders en boeren. Zij is de politieke organisatie van de werkende mensen in stad en land onder de leiding van de arbeidersklasse en haar marxistisch-leninistische partij.

GRONDWET VAN DE DDR

De DDR is voor altijd en onwederroepelijk verbonden met de Unie van Socialistische Sovjetrepublieken. Dit sterke bondgenootschap garandeert de bevolking van de DDR het voortschrijden op de weg van het socialisme en van de vrede.

GRONDWET VAN DE DDR

De jeugd wordt bij haar maatschappelijke ontwikkeling en bij de beroepsopleiding bijzonder ondersteund. Zij heeft alle mogelijkheden om, zich aan haar verantwoordelijkheid bewust, aan de ontwikkeling van de socialistische maatschappij mee te werken.

GRONDWET VAN DE DDR

Om de socialistische persoonlijkheid volledig te ontwikkelen en om de culturele belangstelling en behoeften steeds beter te bevredigen, wordt de deelname van de burgers aan het culturele leven en de staat door sport en maatschappij bevorderd.

DDR Museum

Het DDR Museum is gevestigd aan de Bereklaauw 10 in Monnickendam. Bezoek alleen mogelijk na telefonische afspraak: 0299-651872 (na 16.00 uur). Meer informatie: www.ddd-museum.nl. Friso de Zeeuw schreef ook een boek over het onderwerp, 'Fascinatie DDR' (uitgever Malherbe & Partner, € 29,90). Het Duitse DDR Museum (Karl-Liebknecht-Straße 1, Berlijn) is dagelijks geopend. Meer informatie: www.ddd-museum.de.